

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора культурології, доцента

Совгири Тетяни Ігорівни

на дисертаційну роботу Козуба Олега Валерійовича

«Формування музичного простору Німеччини в умовах

тоталітарного режиму 30–40-х років XX століття»,

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 034 «Культурологія» (03 «Гуманітарні науки»)

Актуальність теми дослідження. Дисертаційне дослідження Козуба Олега Валерійовича присвячене суспільно значущій проблематиці осмислення музичних практик Німеччини доби націонал-соціалізму. Актуальність роботи визначається необхідністю комплексного осмислення механізмів функціонування культури в умовах тоталітарного режиму, ролі музичного мистецтва як інструмента ідеологічного впливу.

Предмет дослідження є своєчасним і відповідає сучасним науковим та суспільним запитам щодо дослідження музичного простору не лише як історико-мистецького явища, але як складної соціокультурної системи взаємодії влади, культури, митця та суспільства. Відтак, дана рецензована робота набуває особливого значення з урахуванням сучасних суспільно-політичних умов, коли проблема використання культури як засобу політичної пропаганди, маніпуляції суспільною свідомістю та конструювання ідеологічних наративів набуває нового звучання. Тож, актуальність дослідження є беззаперечною.

Наукова новизна одержаних результатів і ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертаційне дослідження має беззаперечну наукову новизну одержаних результатів, що полягає у науковому обґрунтуванні реконструкції музичного простору Німеччини в умовах тоталітарного режиму. Ключовим науковим здобутком презентованої дисертації є типологізація поведінки митців в умовах тоталітарного тиску, де феномени внутрішньої міграції, раціонально-етичного універсалізму та амбівалентної гри з символами влади експліковані як специфічні модуси виживання та реалізації митця.

Історіографічний огляд проблеми дозволив автору вдало структурувати літературу з огляду на міждисциплінарний характер дослідження, оцінити стан розробки проблеми та врахувати напрацювання попередників. Зокрема, автором розглянуто численні культурологічні, мистецтвознавчі та філософські праці зарубіжних вчених, присвячені здебільшого питанням теорії музики. Проведений аналітичний огляд наукової літератури з означеної проблеми уприсутнив контраверсійність ідей щодо концептуалізації музичних практик у контексті культурних трансформацій, що відкрило рефлексію до полемічності та критичності.

Значну увагу автор присвятив понятійному арсеналу дослідження, апеляції до наукового архіву, відбору конвенцій, у межах яких сформувалася дослідницька термінологічна оптика. Зокрема, здійснено реконструкцію дослідницько-категоріального інструментарію від етимологічного до феноменологічного аналізу таких понять як «просторовий поворот», «культурний поворот», «влада дискурсу», що, у свою чергу, дозволило поповнити інноваційний словник представленого дисертаційного дослідження. Водночас такий підхід уможливив міждисциплінарну проекцію дослідження, характерну для культурологічного дискурсу, що полягала в

«трансплантації» чи «пересадці» понять з одного наукового дисциплінарного простору в інший.

Рецензована праця є яскравим прикладом результативного використання сучасної та комплексної методології для найбільш успішного досягнення мети дисертаційного дослідження. Виявлені міждисциплінарні зв'язки в окресленні методологічних засад дослідження унаочнюють поліаспектність даної роботи. Особлива дослідницька увага звертається на порівняльно-типологічний метод дослідження з огляду на постійне тяжіння автора до порівняння смислів, символів та персонажів у музичних творах Третього райху. Цілком логічним та вмотивованим є рецепція творчих траєкторій німецьких композиторів епохи Ріхарда Штрауса, Пауля Хіндеміта, Карла Орфа та дослідження їхньої аксіологічної позиції в умовах тоталітарного режиму. Вражає повнота спостережень дослідника за перебігом реалізованих музичних практик в контексті дослідження тоталітарного режиму. Очевидно, що з урахуванням окреслених обставин автор отримує оригінальні висновки.

Практичне значення дисертаційного дослідження. Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості їх використання для подальших наукових досліджень музичних практик як латентного інструменту ідеологічного впливу на масову свідомість. культур. Одержані результати можуть бути застосовані в навчальному процесі для створення курсів з культурології, мистецтвознавства, естетики, філософської антропології, музикознавства, а також при розробці навчальних посібників, пов'язаних з підготовкою перспективних гуманітарних професій.

Досліджуваний матеріал досить виразно ілюструє тенденцію як сучасної європейської, так і української гуманітаристики, а саме: включає в дослідницьку площину принципово нові проблеми, які мають інтегративний

характер і можуть вивчатися прицільно на перетині гуманітарних наук у векторі культурологічного знання. Саме тому дана робота свідомо базується на широкому міждисциплінарному підґрунті. Такий підхід дозволяє Козубу Олегу Валерійовичу створити своєрідний науковий синтез класичного наукового знання і, водночас, всебічно дослідити музичний простір Німеччини доби тоталітаризму.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях. Зміст анотації до дисертації засвідчує, що рукопис Козуба Олега Валерійовича є самостійною завершеною науковою працею, у якій наведено теоретико-методологічне обґрунтування та авторське розв'язання окреслених завдань. Висловлені автором гіпотези, висновки, узагальнення підтверджуються отриманими результатами дослідження.

Основні наукові положення і висновки дисертації розроблено автором особисто, викладено в чотирьох одноосібних наукових працях. Публікації охоплюють основні напрями проведеного дослідження: концепцію музичного простору, проблематику творчості Карла Орфа, особливості функціонування популярної музичної культури Німеччини, питання ідеологічного впливу музичного мистецтва. Це дозволяє зробити висновок про достатній рівень апробації результатів дисертації та їх відповідність змісту дослідження.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи.

1. Перший розділ містить ґрунтовний теоретико-методологічний аналіз розуміння соціального простору та гетеротопій як іншого простору (Мішеля Фуко). Натомість в контексті огляду репрезентативних особливостей музичної творчості неодмінно згадати твердження німецького М. Хайдеггера, який вказує на те, що художній твір поєднує в собі свободу (область вільних моральних рішень, практичний розум – за М. Хайдеггером) і природу (область

предметно-понятійних знання, теоретичний розум – за М. Хайдеггером). Для М. Хайдеггера в науковому пізнанні буття залишається прихованим: мистецтво, на відміну від науки, може показати істинне призначення існуючих речей (Heidegger M. *Der Ursprung des Kunstwerkes*. Stuttgart: Reclam, 1967. P. 27). Відтак, спостереження М. Хайдеггера також стають важливими для концептуального осмислення даної проблематики і можуть слугувати важливою теоретико-методологічною базою для подальших перспективних досліджень.

2. Автор детально аналізує питання просторовості в контексті огляду концепції гетеротопій як «іншого простору». За вказівкою автора, цитую, «гетеротопії показують, які межі культура встановлює, що вона вважає нормою, а що – патологією. Вони також є місцями потенційної трансформації: саме на периферії, в «інших просторах», часто народжуються нові культурні форми. З огляду на цей вектор дослідження пропоную автору звернути увагу на концепцію лімінальності (Віктора Тернера), що описує перехідні стани між усталеними соціальними структурами. Лімінальні простори характеризуються невизначеністю, тимчасовим призупиненням звичних норм і відкритістю до трансформацій. Подібно до фукіанських гетеротопій, вони створюють умови для переосмислення соціальних ролей, культурних практик та появи нових моделей взаємодії.

3. Третій розділ містить ґрунтовний репрезентативний матеріал аналізу творчості Карла Орфа, Пауля Хіндеміта та Ріхарда Штрауса автор переконливо демонструє власну культурологічну інтерпретацію, однак окремі твердження могли б бути підкріплені цитуванням (у всьому розділі спостерігаються покликання лише на 3 джерела), ширшим залученням архівних матеріалів, листування композиторів, документів культурної політики або інших історичних джерел.

Проте наведені зауваження, питання та рекомендації не применшують значення авторського, багатоаспектного, фундаментального дисертаційного дослідження, у якому здобувач запропонував розв'язання актуального завдання щодо рецепції музичного простору Німеччини періоду тоталітарного режиму 30–40-х років XX століття в його ідеологічних, персоналістичних, культурно-мистецьких вимірах.

Спираючись на вищезазначене, з урахуванням наукової новизни обстоюваних у роботі наукових положень, теоретичної та практичної значущості досягнутих у ній результатів, можна стверджувати, що дисертація Козуба Олега Валерійовича «Формування музичного простору Німеччини в умовах тоталітарного режиму 30–40-х років XX століття» є завершеною авторською, багатоаспектною, науково-дослідницькою роботою, в якій здобувач запропонував вирішення важливої науково-практичної проблеми щодо комплексної культурологічної реконструкції музичної картини Німеччини 30-40-х років XX століття та виявлення ключових тенденцій розвитку музичного простору доби тоталітаризму крізь призму аналізу ідеологічних механізмів влади та індивідуальних творчих траєкторій провідних митців епохи — Ріхарда Штрауса, Пауля Хіндемита та Карла Орфа.

Вважаю, що представлена до захисту дисертація Козуба Олега Валерійовича «Формування музичного простору Німеччини в умовах тоталітарного режиму 30–40-х років XX століття» відповідає вимогам МОН України, які висуваються до дисертацій, зокрема пп. 5–9 Постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року за № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а її автор — Козуб Олег

Валерійович – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 «Гуманітарні науки» за спеціальністю 034 «Культурологія».

Офіційний опонент:

доктор культурології, доцент,

Київський національний університет культури і мистецтв,

Міністерства освіти і науки України,

Декан факультету івент-менеджменту, фешн і шоу-бізнесу

Тетяна СОВГИРА